

Trybunał Konstytucyjny

Skarżąca: Sędzia E Z

SKARGA KONSTYTUCYJNA

I. Na podstawie art.79 Konstytucji w związku z art.46 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym przedstawiam skargę konstytucyjną i wnoszę o **stwierdzenie niezgodności z Konstytucją:**

artykułu 394¹ §3 kodeksu postępowania cywilnego w związku z art.398²¹, art.370§1 i art.372 kodeksu postępowania cywilnego (ustawa z dnia 17 listopada 1964r Dz.U.nr43,poz.296 z późn. zm.) w takim zakresie, w jakim wynikająca z tych przepisów norma prawna uniemożliwia wniesienie zażalenia (do innego równorzędnego składu Sądu Najwyższego) na wydane w konkretnej sprawie po raz pierwszy postanowienie Sądu Najwyższego co do kosztów procesu, o których nigdy wcześniej nie orzekał sąd niższej instancji.

II. Zarzucam, że wymieniony w punkcie I przepis w opisanym zakresie **jest niezgodny:**

1. ze standardami konstytucyjnymi, wynikającymi art. 78 w związku z art.176ust.1 oraz w związku z art.45 ust.1 Konstytucji w zakresie, w jakim uniemożliwia obywatelowi realizację prawa do weryfikacji orzeczenia o kosztach procesu wydanego w postępowaniu sądowym po raz pierwszy przez Sąd Najwyższy;

2. ze standardami konstytucyjnymi, wynikającymi z art.45 ust.1 Konstytucji w zakresie, w jakim pozbawia tzw. sprawiedliwości proceduralnej obywatela obciążonego kosztami procesu po raz pierwszy w postępowaniu przed Sądem Najwyższym;

3. ze standardami konstytucyjnymi, wynikającymi z art.32 Konstytucji w zakresie, w jakim pozbawia prawa do równego traktowania przez władzę sądowniczą tego obywatela, który po raz pierwszy został obciążony kosztami procesu przez Sąd Najwyższy (o ile obywatel obciążony kosztami procesu po raz pierwszy przez niższe instancje sądowe ma prawo do weryfikacji tego orzeczenia poprzez wniesienie zażalenia, o tyle prawa tego całkowicie jest pozbawiony obywatel, którego kosztami procesu obciążył po raz pierwszy Sąd Najwyższy).

III. Podstawą skargi konstytucyjnej jest **doręczone 18 maja 2010r** postanowienie Sądu Najwyższego z dnia kwietnia 2010r w sprawie odrzucające moje zażalenie na postanowienie z dnia stycznia 2010r w przedmiocie uzupełnienia rozstrzygnięciem o kosztach procesu postanowienia SN z dnia listopada 2009r, odrzucającego skargę o wznowienie postępowania w sprawie

IV. Podnoszę, że wymienione w punkcie III orzeczenie prowadzi do naruszenia następujących gwarantowanych Konstytucją moich praw podmiotowych:

1. prawa do zaskarżania orzeczeń wydanych w pierwszej instancji (art.78 Konstytucji) zgodnie z zasadą konstytucyjną, że postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne (art.176 ust.1 Konstytucji);
2. prawo do sądu (art.45 ust.1 w związku z art.77ust.2 Konstytucji), którego istotnym elementem jest tzw. **sprawiedliwość proceduralna** urzeczywistniana między innymi poprzez konstytucyjne prawo zaskarżania orzeczeń wydanych w pierwszej instancji ;
3. prawa do równego traktowania przez władzę sądowniczą (art.32 Konstytucji) wszystkich obywateli, będących w tej samej sytuacji faktycznej i prawnej (każdy obywatel obciążony w postępowaniu sądowym po raz pierwszy kosztami procesu ma prawo do weryfikacji tego rozstrzygnięcia poprzez wniesienie środka zaskarżenia, a ja zostałam tego prawa pozbawiona przez niekonstytucyjną normę prawną, która uniemożliwia wniesienie środka odwoławczego od wydanego po raz pierwszy w postępowaniu przed Sądem Najwyższym orzeczenia o kosztach procesu).

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia . listopada 2008r w sprawie Sąd Najwyższy po rozpoznaniu wniesionej przeze mnie sprawy przeciwko Skarbowi Państwa o naprawienie szkody niemajątkowej i majątkowej wyrządzonej orzeczeniem Sądu Okręgowego w P z dnia listopada 2001 oddalił moją skargę kasacyjną i odstąpił od obciążania mnie kosztami procesu.

Po ogłoszeniu orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 15 stycznia 2009r w sprawie K45/07 stwierdzającego niezgodność z Konstytucją w oznaczonym zakresie art. 40 prawa o ustroju sądów powszechnych wniosłam - powołując się na to orzeczenie i art.401¹ kpc - skargę o wznowienie postępowania. Skargę tę Sąd Najwyższy odrzucił postanowieniem z dnia listopada 2009r w sprawie , nie rozstrzygając o kosztach procesu.

Dnia stycznia 2010r doręczono mi odpis wniosku strony pozwanej o uzupełnienie tego orzeczenia rozstrzygnięciem o kosztach zastępstwa procesowego. Już następnego dnia wysłałam do SN pismo procesowe z wnioskiem o rozważenie możliwości uznania, iż w sprawie tej zachodzi szczególnie uzasadniony wypadek, pozwalający na zastosowanie art.102 kpc i odstąpienie od obciążania mnie kosztami procesu. Podkreśliłam, że sprawa, w której wystąpiłam ze skargą o wznowienie postępowania, miała charakter **precedensowy**, a na miano wyjątkowej okoliczności, uzasadniającej odstępstwo od podstawowych zasad decydujących o rozstrzygnięciu w przedmiocie kosztów procesu zasługiwał **fakt, że po wydaniu wyroków w tej precedensowej sprawie przez SO w P (sygn. akt), SA w W (sygn. akt) i Sąd Najwyższy (sygn. akt) Trybunał Konstytucyjny zakwestionował zgodność z Konstytucją aż dwóch przepisów, będących podstawą rozstrzygnięcia tej sprawy**, a mianowicie:

- a) art.40 prawa o ustroju sądów powszechnych z art. 2 Konstytucji – wyrok TK z dnia 15 stycznia 2009 r w sprawie sygn. akt K45/07
- b) art.5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004r o zmianie ustawy Kodeks Cywilny oraz niektórych innych ustaw z art. 77ust2 i 45 ust 1 Konstytucji - wyrok TK z dnia 8 grudnia 2009r w sprawie sygn. akt Sk34/08.

Podniosłam, że odrzuconą postanowieniem z dnia listopada 2009 skargę o wznowienie postępowania oparłam na podstawie art.401¹ kpc w związku z treścią pierwszego z wymienionych wyżej wyroków Trybunału

Konstytucyjnego. **Skargę wniosłam w kwietniu 2009r**, gdy orzecznictwo Sądu Najwyższego, co do możliwości wznowienia postępowania na podstawie tzw. orzeczenia interpretacyjnego Trybunału Konstytucyjnego było rozbieżne (por. orzeczenia SN cytowane we wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 20 sierpnia 2009r o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego w tej kwestii). Dopiero w **uchwale 7 sędziów z dnia 17 grudnia 2009r** sygn. akt IIIPZP2/09 SN sformułował **zasadę prawną**, że orzeczenie TK stwierdzające w sentencji niezgodność z Konstytucją określonej wykładni aktu normatywnego, które nie powoduje utraty mocy obowiązującej przepisu, nie stanowi podstawy do wznowienia postępowania przewidzianej w art. 401¹ kpc. A zatem **wcześniejsza rozbieżność w orzecznictwie SN w kwestii możliwości wznowienia postępowania na podstawie tzw. wyroku interpretacyjnego TK uzasadniała zastosowanie art.102 kpc** i odstąpienie od obciążania mnie kosztami postępowania związanymi ze skargą o wznowienie opartą na takim wyroku TK.

Niestety Sąd Najwyższy nawet nie zechciał zapoznać się z moim stanowiskiem. W dniu stycznia 2010r (a zatem tego samego dnia, kiedy doręczono mi odpis wniosku strony pozwanej) uzupełnił postanowienie z dnia listopada 2009r i zasądził ode mnie na rzecz pozwanego kwotę zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. Postanowienie powyższe wraz z jednozdaniowym uzasadnieniem otrzymałam dnia 1 marca 2010r. Zdawałam sobie sprawę, że w aktualnym stanie prawnym na to postanowienie nie przysługuje zażalenie. Mimo to w ustawowym terminie wniosłam środek odwoławczy, aby otworzyć sobie drogę do kwestionowania zgodności z Konstytucją przepisu, który uniemożliwia zaskarżenie orzeczenia o kosztach procesu wydanego po raz pierwszy dopiero w postępowaniu przed Sądem Najwyższym.

W dniu 18 maja 2010r doręczono mi postanowienie Sądu Najwyższego z dnia kwietnia 2010 r odrzucające moje zażalenie. Jako podstawę rozstrzygnięcia wskazano art. 394¹§3 w związku z art.398²¹, art.370§1 i art.372 kodeksu postępowania cywilnego. Z przepisu tego wynika norma prawna w brzmieniu: **„niedopuszczalne jest zaskarżenie postanowienia Sądu Najwyższego w zakresie kosztów procesu, także wówczas, gdy Sąd Najwyższy orzeka o tych kosztach po raz pierwszy”**. Kwestionuję zgodność tej normy z art. 78 w związku z art.176 ust.1, w związku z art.45 ust.1 oraz w związku z art.32 Konstytucji.

Postępowanie w zakresie kosztów postępowania jest postępowaniem akcesoryjnym w stosunku do postępowania głównego, dlatego w postępowaniu akcesoryjnym sądem pierwszej instancji jest ten sąd, który w konkretnym postępowaniu po raz pierwszy orzekał o kosztach procesu.

Trybunał Konstytucyjny zajmował się już na tle stanu prawnego obowiązującego do dnia 21 maja 2009 r. kwestią zgodności z Konstytucją normy prawnej, wyłączającej dopuszczalność zaskarżenia postanowienia sądu drugiej instancji w zakresie kosztów sądowych, gdy sąd drugiej instancji orzekał o tych kosztach po raz pierwszy. W wyroku z dnia 27 marca 2007 r. w sprawie SK3/05 stwierdził, że art.393¹§2 kpc w brzmieniu obowiązującym do czasu jego uchylecia przez art.1pkt 11 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy –Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy- Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2005 r. Nr13,poz.98) w zakresie, w jakim uniemożliwia zaskarżenie postanowienia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji, jest niezgodny z art.78 w związku z art.176 ust.1 Konstytucji.

Z kolei w wyroku z dnia 9 lutego 2010 r. w sprawie SK10/09 TK stwierdził, że art.394¹§2 kpc w zakresie w jakim – w brzmieniu obowiązującym do dnia 21 maja 2009 r. – nie dawał podstaw do zaskarżania postanowienia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji, jest niezgodny z art. 78 w związku z art.176 ust.1, w związku z art.45 ust.1 oraz w związku z art.32 Konstytucji.

Jednoznaczne stanowisko TK skłoniło ustawodawcę do wprowadzenia zmian w kodeksie postępowania cywilnego. Od dnia 22 maja 2009 r. obowiązuje nowe brzmienie art. 394¹ kpc, który w §1 stanowi między innymi, że na postanowienie sądu drugiej instancji co do kosztów procesu, które nie były przedmiotem rozstrzygnięcia sądu I instancji, przysługuje zażalenie do Sądu Najwyższego. Niestety wprowadzając zmiany w art. 394¹ kpc, ustawodawca nie zamieścił w paragrafie 3 zwrotu „, z tym, że zażalenie na postanowienie co do kosztów procesu, które były przedmiotem rozstrzygnięcia po raz pierwszy w postępowaniu przed Sądem Najwyższym, przysługuje do innego-równorzędnego składu Sądu Najwyższego”. Dlatego obywatel, który po raz pierwszy został obciążony kosztami procesu w postępowaniu przed Sądem Najwyższym nadal jest pozbawiony prawa do zaskarżenia takiego orzeczenia, mimo że Konstytucja gwarantuje w postępowaniu sądowym co najmniej dwie instancje. Takie rozwiązanie legislacyjne jest niezgodne z art.78 i 176 Konstytucji. Zasada dwuinstancyjności stanowi gwarancję umożliwiającą usunięcie błędów, omyłek i innych uchybień popełnionych w toku rozpoznawania spraw przez sąd I instancji. Konsekwencją tej zasady jest prawo każdego obywatela gwarantowane art.78 Konstytucji do zaskarżania orzeczeń wydanych w pierwszej instancji.

Nie ulega wątpliwości, że orzeczenie o kosztach wydane przez SN w sprawie, na kanwie której wniosłam skargę konstytucyjną , było materialnie pierwszym orzeczeniem o kosztach. Trybunał Konstytucyjny w cytowanych

wyżej orzeczeniach uznał, że w zakresie orzekania o kosztach za sąd I instancji należy uznać ten, który orzekł o zwrocie kosztów w danym zakresie po raz pierwszy. Sam fakt, że w pierwszej instancji orzeka o kosztach najwyższa instancja sądowa nie daje obywatelowi gwarancji przestrzegania zasad sprawiedliwości proceduralnej, które są jednym z najważniejszych elementów konstytucyjnego prawa do sądu. Świadczy o tym wymownie procedowanie w sprawie, na kanwie której wniosłam skargę konstytucyjną. W tej sprawie - przed wydaniem postanowienia o obciążeniu mnie na wniosek strony pozwanej wysokimi kosztami zastępstwa procesowego - SN nie zechciał zapoznać się z moim stanowiskiem i nie czekając na to stanowisko, wydał orzeczenie tego samego dnia, w którym doręczył mnie wniosek strony pozwanej. Taki sposób postępowania pozostaje w rażącej sprzeczności z obowiązującą od czasów rzymskich *zasadą audiatur et altera pars* oraz z nakazem umożliwienia stronom przedstawienia swoich racji, stanowiącym zasadniczy element koncepcji sprawiedliwości proceduralnej.

Innym elementem sprawiedliwości proceduralnej jest adresowany do sądu nakaz ujawnienia w czytelny sposób motywów rozstrzygnięcia (*legitymizacja przez przejrzystość*) i zapewnienie stronie przewidywalności przez odpowiednią spójność i wewnętrzną logikę mechanizmów, którym jest poddana. Także tego elementu zabrakło w sprawie, na kanwie której wnoszę skargę konstytucyjną. W lakonicznym – jednozdaniowym - uzasadnieniu Sąd Najwyższy nie odniósł się do moich argumentów zawartych w piśmie procesowym z dnia stycznia 2010 r. oraz do faktu, że dotychczas rozbieżność w orzecznictwie SN była przez inne składy orzekające SN zawsze uznawana za szczególnie uzasadniony wypadek skutkujący odstępianiem od obciążania kosztami strony przegrywającej.

Znając rozbieżność w orzecznictwie poszczególnych składów SN na tle art. 401¹kpc, mogłam przewidywać, że - jeśli moja sprawa trafi do referatu sędziów reprezentujących pogląd, iż nie jest dopuszczalna skarga o wznowienie postępowania na podstawie tzw. zakresowego wyroku TK – to zostanie odrzucona. Zaryzykowałam, wnosząc opłatę sądową od skargi o wznowienie postępowania w wysokości zł. Jednak dotychczasowa praktyka SN w zakresie stosowania art.102 kpc była jednolita, a zatem nie przypuszczałam, że nie zostanie uwzględniona w mojej precedensowej sprawie (*przy rozbieżności w orzecznictwie SN na tle art. 401¹kpc i w sytuacji, gdy niezgodność z konstytucją aż dwóch przepisów, będących podstawą rozstrzygnięcia została potwierdzona orzeczeniem TK*). Nie sądziłam, że podejmując w tej sytuacji nieudaną próbę zmierzającą do restytucji w mojej indywidualnej sprawie stanu zgodnego z Konstytucją, będę musiała ponieść nie tylko opłatę sądową w wysokości złotych, ale także koszty zastępstwa procesowego w wysokości zł.

Brak unormowania w zakresie możliwości wniesienia zażalenia na postanowienie w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy w postępowaniu przed Sądem Najwyższym budzi poważne zastrzeżenia natury konstytucyjnej. Zakwestionowana niniejszą skargą norma prawna prowadzi w istocie do pozbawienia strony postępowania gwarancji wynikających z art.78 i art.176 Konstytucji.

Artykuł 78 Konstytucji został zamieszczony w rozdziale drugim poświęconym wolnościom, prawom i obowiązkom człowieka i obywatela. Z tego artykułu wynika adresowany do prawodawcy postulat takiego kształtowania procedury, aby w miarę możliwości przewidziane w niej było prawo wniesienia przez stronę środka zaskarżenia. Natomiast art.176 ust. 1 Konstytucji odnosi się tylko do postępowania sądowego i stanowi, że postępowanie to jest co najmniej dwuinstancyjne. Sądem pierwszej instancji jest ten sąd, przed którym rozpoczyna się postępowanie sądowe zakończone merytorycznym rozstrzygnięciem. Jeżeli sądem tym jest SN, to przepis powinien przewidywać możliwość odwołania do innego równorzędnego składu, który mógłby dokonać weryfikacji rozstrzygnięcia wydanego po raz pierwszy. Brak takiego uregulowania pozbawia stronę sprawiedliwego rozpatrzenia jej sprawy przez drugą instancję sądową.

Wzorce kontroli zawarte w art.78 i art.176 Konstytucji ze sobą powiązane i stanowią odpowiednio, że „Każda ze stron ma prawo do zaskarżania orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. Wyjątki od tej zasady określa ustawa” oraz „postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne”.

Art.78 Konstytucji – z jednej strony – stanowi, że każda ze stron ma prawo do zaskarżania orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji, a z drugiej strony upoważnia ustawodawcę do określania wyjątków od tej zasady oraz trybu zaskarżania. O ile art.78 Konstytucji gwarantuje generalne prawo do zaskarżania rozstrzygnięć wydawanych w pierwszej instancji we wszystkich postępowaniach prowadzonych przez organy władzy publicznej, o tyle art.176 ust.1 Konstytucji formułuje zasadę dwuinstancyjnego postępowania w sprawach rozpoznawanych od początku do końca przez sądy. Zawarta w art.176 gwarancja dwuinstancyjnego postępowania sprawia, że ustawa nie może całkowicie zamykać dostępu do sądu drugiej instancji, ani też ustanawiać nieuzasadnionych ograniczeń, które nie odpowiadałyby wymogom art.31 ust.3 Konstytucji.

Orzeczenie o kosztach w sprawie będącej przestanką wniesienia niniejszej skargi konstytucyjnej było materialnie pierwszym orzeczeniem o kosztach. Zgodnie z art. 176 ust.1 Konstytucji postanowienia o kosztach postępowania sądowego – jako orzeczenia sądowego – dotyczy zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego; wynikają z niej pośrednio również – konieczność umożliwienia stronom postępowania zaskarżenia orzeczenia o kosztach, w zakresie , w jakim jest to materialnie pierwsze

orzeczenie w tej kwestii. Skoro orzeczenie SN jest pierwszym orzeczeniem w przedmiocie kosztów, to w tym zakresie podlegać powinno kontroli instancyjnej jako orzeczenie sądowe objęte dyspozycją art.176 ust.1 Konstytucji, według której postępowanie sądowe „jest co najmniej dwuinstancyjne”. Unormowanie art. 176 Konstytucji nie zawiera zwrotu „wyjątki od tej zasady określa ustawa”. W tej sytuacji z brzmienia art.176 Konstytucji wynika domniemanie dwuinstancyjności postępowania i orzekania w postępowaniu sądowym, z czego nie zostało wyłączone orzekanie o kosztach postępowania. Dopuszczalność ustawowego ustanowienia wyjątków od zasady zaskarżania orzeczeń pierwszoinstancyjnych przewidziana została w art.78 ust.2, nie dotyczy jednak postępowań sądowych, objętych dyspozycją art.176 ust.1 Konstytucji (*lex specialis w porównaniu do art.78 Konstytucji*).

Kwestionowana niniejszą skargą norma prawna pozbawiła mnie w sprawie prawa do zaskarżenia orzeczenia o kosztach wydanego po raz pierwszy przez Sąd Najwyższy. Uniemożliwiła realizację gwarantowanego Konstytucją prawa do sprawiedliwej procedury, stanowiącej zasadniczy element prawa do sądu, pozbawiła prawa do równego traktowania przez władzę publiczną w zakresie możliwości zaskarżania wydanych po raz pierwszy orzeczeń sądowych przedmiocie kosztów procesu.

Z tych przyczyn wnioski zawarte w skardze konstytucyjnej popieram i wnoszę o ich uwzględnienie.

Załączniki:

1. cztery odpisy skargi konstytucyjnej
2. pięć odpisów postanowienia SN z dnia kwietnia 2010 r. w sprawie odrzucającego zażalenie na postanowienie SN z dnia stycznia 2010 r.
3. pięć odpisów postanowienia SN z dnia stycznia 2010 r. w sprawie w przedmiocie uzupełnienia postanowienia z dnia listopada 2009 r. w sprawie odrzucającego skargę o wznowienie postępowania w sprawie

Dowody:

1. odpis mojego pisma procesowego z dnia stycznia 2010 r. w sprawie z wnioskiem o rozważenie możliwości zastosowania art.102 kpc
2. kserokopia pisma Przewodniczącego Wydziału I Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia stycznia 2010 r.

3. odpis zażalenia z dnia marca 2010 r. na postanowienie z dnia stycznia 2010 r w sprawie
4. odpis mojego listu do I Prezesa SN z dnia marca 2010 r.
5. kserokopia odpowiedzi Prezesa SN z dnia marca 2010 r.